

Жерлесіміз Кәжен Имекеновтің ерлігі жайында

Жауынгердің күнделігінен

Бүгінде халқымыз бейбіт өмір сүріп, кешегі Ұлы қан төгістің жеңіспен аяқталғанына 80 жыл толуына орай жер-жерде іс-шаралар өтіп жатыр. Иә, соғыс аяқталғанымен әр шаңыраққа түскен салмақ, өшкен шырағы, артта қалған жесір қасіреті, жетім болып өскен ұрпағы кешегі дүрбелең кезеңді ұмыта қойған жоқ.

Ұмытылуы да мүмкін емес. Бір жерде дастархандас болған әйел адамның аты Нарва екенін естіп таң қалдым. «Апыр - ау, әйел адамның атын Нарва қойғаны қалай», - деп жөн сұрадым. Әкесі соғыста Эстонияның Нарва қаласында жан алып, жан беріскен соғыста көптеген жолдастарынан айырылып, елге аман-есен келген соң баласының атын Нарва қойған екен.

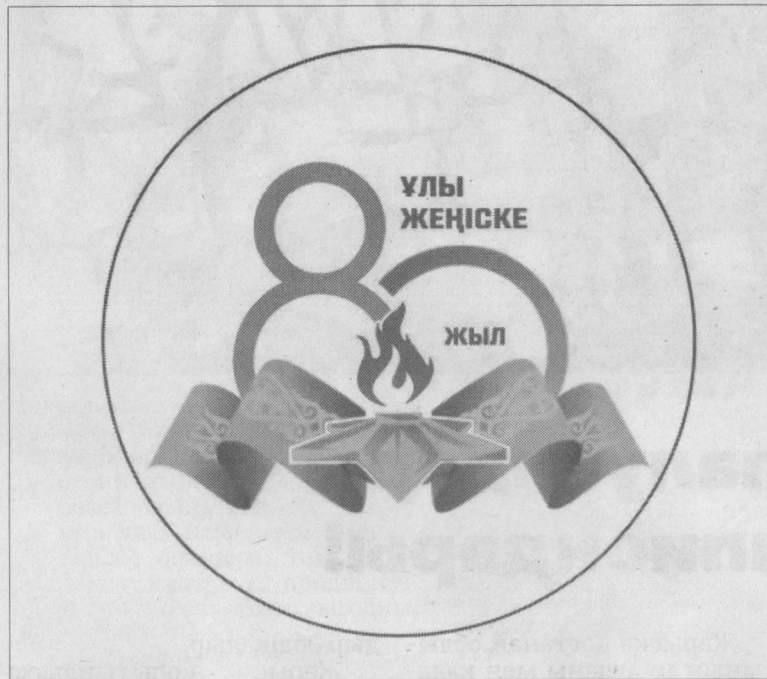
Әкесінің соғыс кезінде ұқыптылықпен жазып сақтаған қолжазбаларын әкеліп көрсетті. Әр сарғайған парақты ақтарған сайын «Отан үшін» деп айқайлаған жауынгер дауысы құлағыма келіп, аласапыран қиян-ке-

кездесіп, Нарва өзенінен өту өте қиындық туғызады. Миномет батареясынан көптеген адамдар оққа ұшады. 11 адам ауыр жараланады. Өзімен бірге барған Ділдәбек Байменов (Еңбек совхозынан), Байғали Маженов (Откорм совхозынан) оққа ұшса, Амангелді ауданынан Сұрша Жүсіпов жараланады.

Осы кезден бастап дивизия Ленинград майданынан шығып, II Белорусь майданына Маршал Раковскийдің қарамағына беріледі.

Нарваға баратын тас жол мен темір жолды алып, жаудың қатынасын үзу дивизияға жүктелді. 6-шы наурыз күні Нарва қаласына қайта шабуылдап, ақыры көп шығынмен қаланы алды. Көптеген достары қазаға ұшырайды. Осылай қырғын қан төгіспен 14 қаңтар 1945 жылы Варшава қаласын жаудан азат етеді. Варшаваны азат етуде Советтің 600 000 солдатты өлген. Сол күні таңертеңгі сағат 7-де басталған соғыс түскі сағат 1-ге дейін созылып, жау артеллериясы соққыға төзе алмай қару жарағын, жаралылары мен өлгендерін тастай қашады.

Жау сол қашумен 17 қаңтар күні Висла өзеніне келіп паналайды. Өкшелей соғыс жүргізе отырып, 28

берік тас қамал осы қаланы алмай Берлинге шабуылдау мүмкіндігі жоқтығы аталады.

24-28 наурыз аралығында бес күн бес түн шабуылдау нәтижесінде осы екі қаланы талқандап, жаудың пароход, ұшақтарымен, соғыс құралдарымен қоса жүз мыңдаған солдаттарын қолға түсіреді.

Гдына-Данциганы босатқаннан кейін бұл армия II Белорусь майданынан, яғни, Рокосовскийдің қара-

күңіренгендей, дүние енді осы қалпында тұра берсе астаң-кестең боп аударылып кететіндей жағдайда болды.

Жайшылықта аяқ бассаң қозғалмайтын жалпақ қара жер үстінде жүрген бізге іші қуыс нәрседей, дүңкілдейтіндей дыбыс әсерін береді. Жер үгітіліп кететіндей сезінесің, қорғалайсың.

Солдаттарда қорқу, қаймығу, бұғу, үрейленудің бірі де жоқ. Оқтан, өлімнен

сетіледі. Ш. Б.).

Көше соғысы басылған соң күніне бір-екі шақырым ілгерілей отырып, Рейхстагқа 7 шақырым қала ішіне кіріп орналасып 1, 2, 3 мамыр күндері май мейрамын өткізіп, 4 мамыр күні бізді Берлиннен 48 шақырым жердегі ағаш арасындағы лагерьге апарып, сонда соғыс-жаттығу оқуында болып, 9 мамыр күні жер жүзіндегі халықтың жауы фашизмнің күлін көкке ұшырып, Берлинді алып, Германияның сөзсіз құрығаны туралы жеңіс тойын тойладық».

Осыдан 80 жыл бұрын сұрапыл соғыста болып, бастан өткерген қиындығы мен жауынгерлер қаһармандығын ұқыптылықпен қағазға түсірген жауынгер азамат Берлинде шетел солдаттарымен екі рет эскурсияда болған. Рейхстагтың талқан болғанын көріп елге аман-есен оралған.

Полк командирі Волковпен, саяси бөлім бастығы Иващенкомен, полктың орынбасары Мыльниковпен, қазақ жігіттері Әлібек, Дәкеш, Бүркіт, Ислам, торғайлық Жұмашай Әшенов, Досмадияр Досжанов, Қадырбек Сейдалиндермен 18 тамызда пойызға отырып, елге 2 қыркүйек, 1945 жылы келеді.

Кәжен Имекенов соғыс...

қосық көз алдыма елестеді.

Жангерлен ауданының бұрынғы «Албарбөгет», бүгінгі «Тәуіш» ауылынан 1943 жылдың көктемінде соғысқа он жігіт бірге аттанады.

18-ші Қызыл тулы Бас қолбасшының резервиндегі Гашинский дивизиясына қарасты 42-миномет бригадасының 532-миномет бөлімінің қарауында расчет командирі болып, 9 сәуір 1943 жылы соғысқа кіреді.

Сол кезде Ленинград фронтын Маршал Говоров, дивизияны генерал майор Казнов, бригаданы екі мәрте Совет Одағының батыры полковник Киршетов, полкты майор Волков, полк штабын Горбачев деген кісілер басқарған.

Ленинград қаласының қоршаудағы кезі. Бұл әскерлер 1 қаңтар 1944 жылға дейін Колтын қаласының жанындағы Октябрь темір жолы бойын қорғаған. Ленин қаласынан жеті шақырым тұратын Урицкий қаласына бекініс жасап, 2-ші қаңтардан 13-ші қаңтарға дейін дайындалып, 14-ші қаңтар күні таңғы сағат бесте миномет артиллериядан шабуылдап, шабуыл 5 күнге созылған. 19 қаңтар күні жау әскері 3 жылдай бекінген бекіністі тастап қашып шығады. Жау соңынан қуа түсіп, Эстонияның Нарва қаласынан 18 шақырым жерде тұратын Киндисайске дейін атыса қуып, Эстон шекарасына шығып, Нарва қаласына 6-шы ақпанда шабуылдаған.

Миллионға жақын халық тұратын үлкен Нарва қаласын алуда көп қиындыққа

қаңтар үшін Висла өзенінің арғы бетіне өтіп, Висла-Одер өзенінің арасын жаудан тазартады. 27 ақпан 1945 жылғы шабуылда Помиранск бағытындағы Шлангау, Штегерес, Хаммерштейн, Вольденбург, Бублиц қалаларын азат етіп, неміс әскерлерінен тазартуға қатынасады.

Өз ісіне тиянақты, сауатты азамат әрбір соғыс қимылдарын қалт жібермей қалтасындағы дәптерге жазып отырған. 9-12 наурыз күндері күрделі шабуылдан кейін Штолп, Лауенбург, Вехарева қалалары босатылады. Осылайша жау әскерлерін ығыстыра отырып екі өзеннің қиылысындағы Балтық теңізіне қуып тығады. Жау әскері теңіз құйылысындағы портты қала Гдына – Данцига қаласына топталып, алдағы соғысқа дайындалып жатады. Бұл құйылыстағы Гдына – Данцига қалалары немістің ең үлкен маңызды бекінісі болатын.

Қажен Имекенов ағамыз соғыса жүріп, сол маңызды жерлерді қағаз бетіне түсіріп, оның ерекшеліктеріне тоқталған. Бұл бекіністің басты ерекшелігі екі өзеннің арасы, таулы-тасты, өзенді сай-саласы, аралды берік бекіністі жер болса, екіншіден бұл ірі портты Балтық теңізі арқылы пароход жүретін, әрі параход заводы бар соғыс күшін су жолымен қамтамасыз ететін немістің бірден – бір соғыс базасы және үлкен әскери әуе базасыда осы жерде орналасқаны жайлы нақты деректер келтіреді. Берлин қаласы жолындағы

уынан I Белорусь майданына Маршал Жуковтың қарауына беріліп Берлинге шабуыл жасау үшін 3 сәуір күні «Одер» өзенінің Берлин жақ бетіне орналасады. Өзеннің әр жерінен ондаған көпір паромдар салады. Өзеннің жалпақтығы кей жерде 350 метрге жеткен.

Осы әскери бөлім Берлин қаласынан 60 шақырым жерде болған. Одердің жағасына орналасқаннан кейін 24-ші сәуірге дейін шабуылға дайындалып, минометтерін баптап, барынша дайындалады.

Осы жерден оқырманға Қажен Имекеновтің сұрапыл жылдарда 1945 жылы өз қолынан жазылған естелігін еш өзгеріссіз беруді жөн көрдім.

«Берлинге шабуыл жасауды біздің командирлеріміздің айтуы бойыншасолкездебылайжобалаған еді. Ашып айтқанда: I Белорусь майданының ұзыны 100 шақырым, ені 20 шақырым. Осы көлемнің әрбір квадратының 100 метр жерлеріне бір орудия орналасқан. Аспанда әуе соғысы да осы тәртіппен орналасқан. Осы бағытпен 24-ші сәуір күні таңғы сағат төрте шабуыл басталды».

Ай қараңғы еді, прожектор күндізгіден де, электр шамынан да дүниені жарық қылды. Жерде неше түрлі калибрлі орудияның дүмпу дауысы, танкінің гүрілі, аспанда самолеттің ызыңы, бомбаның, снарядтың жарылу дыбысы катюшаның от шашқан ащы гүрсілі, не керек қара жер дірілдей теңселіп шайқалғандай, әлемге жаңа үн бітіп

сескенбейді, бейбіт өмірде жүргендей аяқты еркін басады. Ондағы мақсат жауды жеңіп, кегін қайтару, Берлинді алып, Совет туын желбірету. Басқа еш бір ой болмайтын. Бұл шабуыл кезінде ел-жұрт, отбасы, туған жерді ойлау түгелдей есте жоқ. Жеңістен басқа тілек жоқ. Бұл сияқты ерлікті, бірлікті, Отанын сүюді, жауға өшпенділікті, өз еліне шын жүрегімен, қанымен жанымен берілгенді бірінші рет осы шабуылда көрдім.

Ұрыс, дамылсыз атысқа шыдамай 120 мм минометіміздің стволы қызыл шоқ болып кетті. Атуға жарамаған соң жарты сағат сайын суық су құйып, суытып аттық. Бас аяғы 6 сағат атқаннан кейін отбой болды. Жау қашты, біз тұра қуып жөнелдік. Жолшыбай соғыс болған жерде, қаланы, елді – мекенді баса жүріп көрдік.

Далада, жолда, қалада бірде сау жер жоқ, топыраққа дейін бықсып жатыр, қарақұйқа, мақұлық, бүтін бұта, күймеген, өртенбеген, жойылмаған бірде-бір зат көрмейсің. Одер Берлин арасы 60 шақырым дедік, осы екі арада өртенбеген зат жоқ.

Берлинге жақын пригородқа 3 күн жатып, тынығып 29 апрель күні ертеңгілік Берлиннің түбіндегі Шпеере өзеніне келдік. Көпірден өтіп, Берлинге кірерде күшті көше соғысы болды. Сол көше соғысында біздің командир бригада екі мәрте Совет одағының батыры Полковник Кирчетов ерлікпен қаза тапты (осы бағырдың ерлігі мен батырлығы жайлы «Берлинге шабуыл» деген кинода көр-

Қажен Имекенов соғыстағы ерлігі үшін екі рет «За отвагу», бір рет «За боевую заслуги», «За оборона Ленинграда, за взятие Берлина», «За победу над Германией», «За освобождение Варшава» медальдарымен және бірнеше медаль, алғыстармен наградталған.

Соғыстан елге келгеннен кейін алғашқы туған қыз баласының атын Нарва үшін болған соғыста қаза болған достарының құрметіне Нарва қояды.

Қажекең аудан көлемінде әр деңгейде сапалы қызмет атқарып, 1964 жылы зейнеткерлікке шыққан. Артына саналы ұрпақ қалдырып, 1989 жылы дүниеден озды жарықтық. Қажен ағамыз арапша, төте жазуды меңгерген, көптеген өлеңдер шығарған, соғыс кезінде неміс тілін үйренуге талап жасағаны жинаған құжаттарынан көрінеді.

Осындай қаншама жерлестеріміз ерлік жасады. Олар соғыстан келгеннен кейін де «мен сондай болдым», – деп кеудесін қақпай, бұйығы өмір кешіп, өмірден озды. Миллиондаған қандастарымыз бүгінгі тәуелсіз ұрпақтың келешегі мен бақыты үшін күресіп, сол жолда опат болды. Бүгінгі бейбіт күн сол жауынгер батыр ағалардың қан майданда төккен терімен, асқан ерлігімен келгенін ұмытпайық. Отан үшін опат болған азаматтарға Ұлы Жаратушы иман, халқымызға мызғымас бейбітшілік, береке-бірлік берсе екен деп тілейік ағайын!

Шөптібай БАЙДІЛДИН,
өлкетанушы